

ЧАСОПІСЬ
для
руских родин.
—
Виходить щодня
кромі днів по
неділях і святах

БУКОВИНА

Редакція і адміністрація в Чернівцях ул. Петровича ч. 2.

Буковинські відносини.

Економічне і соціальне положення краю

VIII.

— ъ ъ ъ ъ ъ ъ т т т т т т ы ы ы ы ы ы ы —

В імени меншості фінансової комісії поставив п. Пігуляк внесене, щоби при нагоді запомоги для Buk. Idw. Blätter зажадати від редакції заведеня в рускій частині сеї часописи офіційльної рускої правописи. Се своє внесене мотивував п. Пігуляк так: Се видавництво то не приватне підприємство; спомагає его міністерство і край. Через то оно має вид потроха урядовий, а яко таке повинно служити лише господарству і уникати навіть тіни якоїсь політичної пропаганди. Австрійскі Русини мають від п'ятьох літ приписану міністерством правопись, заведену і в урядових письмах, з виїмком Czern. Zeitung, котра в тім взігляді веде свою власну політику.

Коли отже позволяє ся, щоби економічна газета о такім характері печатала ся другою а не офіційльною правописю, то можна би то назвати в нормальніх т. е. других обставинах яких, які суть на Буковині, специяльним каприсом, однак коли межи новою а старою правописю, як також межи теперішнім руским літературним язиком, який уживає ся у всіх шкільних учебниках, а і правописю і язиком рускої частини названої газети є така велика ріжниця, як то зараз, мої панове, зауважаєте, то тоді поступоване такої економічної газети мусить бути непевне і треба її з прінціпіальної точки погляду всіми силами поборювати. А яка велика і значна є ріжниця, то пересвідчити ся можна із слідуючих кількох стрічок, оголошених із найкомpetентнішої в тій справі сторони:

„Стара руска партія числячись з фактом, що ми Русини один народ з проchoю Русію старалась образовати наш руский під чужими вліяннями обезображенний язик так, щоби зближити его до владіючого в Росії літературного язика і щоби в той спосіб встановити культурне единство австрійської частини Руси з закордонною Русією“. А така сама правопись і такий язик уживає ся в рускій частині тої економічної газети!

Газети:

То цитоване місце взяте із статті, публічної в трех числах (38, 39, 40) тижневої політичної газети, котра є органом політичного товариства т. зв. старої, консервативної партії, котрого головою є др. Волян а секретарем редактор сеї газети („Буковинські Відомості“); той заразом є сотрудником рускої частини „Buk. Idw. Blätter“.

Я здержу ся нарочно від дальнього коментаря що до прочитаного уступу а ставлю лише питання: Чи може Русин, коли він має хоч іскорку національного самоізяняння, піднести свою руку за субвенцією такої газети, котра зверху формою язика і правописи ширить такі тенденції?

Вкінци мушу заявити свій глибокий жаль, що пп. із фінансової комісії поминули мої сердечні проосьби, щоби ту наглячу неприємну справу можна було не підносити в повній налаті, що тим більшу справляє мені неприємність, бо пп. не дають мені нагоди з спокійною совістю опустити той будинок в тій хлілі, коли я рішив ся відказати ся від всякої політичної і національної залежності.

Я прошу високу палату приняти мое додаткове внесене, тим більше, що мені заявив и. дир. Баер, що тільки в такім случаю схоче не-

ревести переміну в напрямі, який я підніс в рускій часті тої газети. Даром звертав я увагу п. др. Баера, що „Buk. Idw. Blätter“ можуть розширити ся лише за посиланням руских народних учителів, котрі учат сільську молодіж другої правописи і язика, що та молодіж, для котрої та газета може бути призначена, бо чайже старі читати не вміють такі „Landw. Blätter“, по причині їх правописи не буде могла уживати, що отже газета та мицає ся з своєю ціллю. То все не помогло. Політика мусить плекати ся на Буковині і в господарських газетах.

Таке сказав Пігуляк на умотивоване свого додаткового внесення. На то відповів ему зараз ц. Волян.*)

Етимологічна рецепта старого лікаря.

(Промова посла Воляна).

Я був би думав, мої панове, що наша шестилітня соймова сесия вистарчила, щоби вирівналися великі противеньства межи т. зв. Русинами-народовцями, а консервативними Русинами. Ті противеньства приходили під дискусію звичайно з початку сесії, але тепер захотіла судьба, саме в последній годині, коли ми повинні розійтися в мирі, щоби п. Пігуляк кинув після свого звичаю на своїх братів безпідставні обвинення та ще при такій марній нагоді, що ніхто не був би сподівався того.

Іде о запомогу для L. Blätter; він скористав з тої нагоди, щоби зйти на політику, яка тепер, мої панове, розбурхала свої філії, та притім кинути підозрінє на одну часопись, що не належить до его партії.

Ся часопись, панове, пише те, що відповідає єї політиці. Границі, котрих не повинна переступати, приписує їй прасовий закон і державна прокуратория і она вже постарала би ся о те, щоби забрати то число, що своїм змістом нарушувало би істнуючі закони. Пан посол думає, що ся часопись писана більше на росийській мові, чим на рускій. Отже ті, що говорять по руски так, як дійсно говорить ся в нашім kraю, розуміють сю часопись, а противно на фонетичний спосіб писана „Буковина“ е для них чимось зовсім чужим. Она зближає ся до коршемної бесіди (!) якої уживають в Харківській і Київській стороні, а не до мови, що в нашім kraю з давен-давна в уживаню.

Я родив ся в Галичині, панове, знаю мову того краю та і буковинських Русинів цілком докладно, але можу вас запевнити, що фонетичну правопись читає і розуміє дуже мало людей на селі (!) Коли недостає їм якого слова, то кують якесь нове. Але Ldw. Blätter. суть для розумних людей, не для дітей, тож їх треба писати в такій мові, щоби принесли користь якійсь частині населення. Впрочім спір про фонетичну, чи етимологічну правопись не належить до сойму. Про фонетичну правопись, що стала політичним здобутком австрійських Русинів в последнім часі, видасть наука свій осуд. Аж по 30 або 40 літах покаже ся, яке замішане она наростила та що ми тоді будемо там стояти, де ще тепер стоймо, іменно перед азбучним питанем. Доказом є те, що вже тепер зібрали ся рускі учителі і жадали словаря до букваря, бо не можуть богато дечого, що там містить ся, витолкувати дітям. (Очевидна річ, коли учителі вчуться по німецьки, а рускої мови учили їх москові філи! — Ред.)

Що до придатності фонетики взагалі хочу навести вам погляд одного, так званого несмер-

тельного, ученого Лекомта, члена Академії наук в Парижі. Хотіли у французькій поезії в деяких словах завести фонетичну правопись, щоби узискати лекшні рими, бо як відомо, французька і англійська етимологія є найтяжча. Отже сей учений виразив ся так, що тільки необразовані і неотесані народи, що не мають ані літератури ані історії, можуть уживати фонетичну правопись. (А Серби! — Ред!)

В такім положенні не суть ще, хвала Богу, австрійські Русини. А я думаю панове, що Французи і Англійці помимо етимологічної правописи стоять на такій високій ступені, що ми Русини можемо тільки бажати собі, щоби ми їх досягнули! З фонетикою зайдемо до того, що кожде село і кождий повіт буде мусів мати свою осібну граматику, бо в той спосіб писані слова будуть всюди інакше вимавляти. (?) Доказом сего, що хресний батько фонетики проф. Стоцький зложив уже 32 деклінації. Жаден чужинець не був би в силі вивчити ся язика після твоєї граматики, бо она не має жадних основ і жадної стадої системи.

(Наговорив ту Волян сім мішків гречаної полови! Доктор медицини, що граматики вчився в гімназії тому 50 літ, — бо вже торік обходив 40-літній ювілей лікарський — говорить про граматику, не маючи найменьшого поняття про досліди новійшої науки на тім полі! Швець знай своє шевство, а в кравецтво не мішай ся! Балакане лікаря Воляна про граматику зовсім так само виглядає, як коли би фільольог Стоцкий говорив про медицину. Він того не робить, а Волян осьмішує себе „фушерством“ на полі граматики! Згадану граматику укладав на спілку зі Стоцким і Німець др. Гартнер, граматик першорядний, котрого поважає съвіт учених. Ся спільна робота зазначена і в наголовку згаданої граматики — се повинен знати Волян, сли він взагалі бачив коли ту граматику на очи. — (Редакція.)

Не знаю, як до того прийшло, — говорив
дальше п. Волян — але то не Русини о то по-
старалися: чужинці накинули нам ту правопись, а
ми мусіли її приймити, та Бог то знає, чи з то-
го вийде добрий кінець.

Інсінуації п. Пігуляка, що ми зиркаємо до Росії, я віднираю з обуренем. Той був би нерозумний і гідний погорди, хто би зиркав за границю, де не лішне як у нас! Се прада, що ми Русини живемо не лише в Галичині і Буковині. Число наших братів більше, як 20 мільйонів. Але нам байдуже про Україну і долю сеї російської провінції, хоч ми нашим братям за границею бажаємо всього доброго. Ми останемося добрими Буковинцями, такими хочемо жити і вмирати. (*Браво!*) Але ми називаємо ся Русини галицькі і Русини буковинські, а не Українці, по німецьки Kleinrussen або Rothrussen. Словом Ruthenep нас охрестили що йно 1848 року і ми ту назву приймали, аби нас не переслідували (так писали „Бук. Вѣдомости“ — Ред.); взяли его з римського куріяльного стилю після котрого так православні як уніятські Росияни, так Великоросси як Малоросси називали ся Ruthenep.

Від 1848 року ми осталися ті самі, чи
нас називали Малоросами чи Рутенами, з одна-
ковими засадами (!) і з однаковою лояльністю
для цісаря і вітчини (браво!), лише Молодо-Ру-
сина (Jungruthenen) стали інакші і аж тепер
удають лояльних, бо з того мають користь.
(Веселість). Посол Стоцкий грозив нам, що буде
нас переслідувати на ножі. Але ви бачите, що
ми не злякали ся, осталися ті самі і останемо-
ся; лише Молодо-Русини (Jungruthenen) без
огляду на будущість немов не числяться з ви-
могами сучасності, тому що їм підлецують ся

— (Далі навів п. Волян один уступ з ч. 206 *Буковини* 1896 року, на підставі котрого закинув Русинам народовцям крайне самолюбство. Аби зрозуміти, що за дурницю стрілив п. Волян, подаємо дословно із згаданого числа нашої газети не лише сей уступ, але й кілька гадок перед ним і по нім. Автор сеї статі розбирає ту питання, о скілько наука може рішати, чи якийсь народ (і мова) має жити чи ні. Москвофіли звичайно повторяють думку, що наука має нам позволити жити або засудити нас на смерть. Так на се була в нашій газеті така замітка:

„Певно — наукові досліди мають своє значене, у всім і всюди. Але-ж поперед всего мають значене самі елементарні факти життя. Коли хтось на пр. чує голод, то хоч би учені цілого світу твердили ему, що він не голодний — тверджене таке буде для голодного мати дуже маду вагу. З поважання для науки буде він може й пробував вдумати ся в тверджене учених — буцім то він ситий, але се на ніщо не придасть ся. Наука — як кожда річ людська — може бути похибна, а вже до чого ніколи ніяка наука не повинна брати ся, то до пророковання. Певно, з твердженнями науки числитись треба, бо й наше чуте може бути похибне, але як може братись якесь наука так обчисляти складні чинники народного життя, щоб передсказати его будуче? Будуче в руці Бога, а вимоги сучасності кажуть нам числитись з собою без огляду на будуче. Ми думаємо, що навіть коли-б мали справді стати ся колись Москальми, то можливе се лише дорогою природною, дорогою національного розвою, сli не маємо попросту згинути! Мусимо почути ся вперед самими собою, Русинами, зажити сильним, здоровим, народним житем, а коли нам вже так випаде з обставин — то може колись, згодом і зближимо ся до Москальв. Се розуміли і такі Москаль, як Погодин, що казали нам поки-що ратувати себе, іридеруючись національною основою. Виступати против сеї основи може лише або сей, хто хоче нашої смерти, або — недоріка платний агент, або просто — шарлатан.“

Так було сказано в *Буковині*, а Волян зробив з того, що ми удаємо лише Русинів, а готові стати і Москальми. Аби то вийшло ще правдоподібніше, не навів цілого того уступу, тілько маленьку частину.

Цікаво —каже — посухати, що ніпче *Буковина*, часопис Молодо-Русинів: „Вимоги сучасності кажуть нам числити ся з собою без огляду на будуче і коли-б мали справді стати ся колись Москальми (ту додав Волян, чого нема в статі: „що не є не можливе“) то можливе се лише дорогою природною (ту опустив Волян слова: „дорогою національного розвою, сli не маємо попросту згинути! Мусимо почути ся вперед самими собою, Русинами, зажити сильним, здоровим, народним житем“) — а коли нам вже там випаде з обставин, то може колись згодом і зближимо ся до Москальв.“ Яка-ж та природна дорога? Я не перечу, що ми приятелі всіх Славян, отже і Москальв, але ми проте съємо і останемо ся добрими Австрійцями, і коли нас імператор покличе під хоругви, то положимо свою душу і тіло за Австрію (браво!). Поступки Молодо-Русинів дали би ся зрозуміло переповісти так: „Використуймо час, зневажаймо і пригнєтаймо наших руских братів, доки дастя ся. Денунціймо порядних людей перед правительством як зрадників державних, а заразом не забуваймо, що і з нас будуть Москальв.“ (О sancta simplicitas! Ото зрозумів наші стараня! — Ред.). Отже, каже, мої панове, найвище самолюбство, коли хто так поступає. Памятайте панове, що Німці їх часописи не читають, отже можуть писати, що хочуть. А дома говорять ті панове інакше; за такий патріотизм дякую. Підійті, панове, на село, а почуете, що простий чоловік говорить про вас, вашу політику і вашу мову; мужики нарікають, що ваших книжок не вміють читати, що від церкви відчувилися, бо молитвенників не вміють відчитати. (Брехня, бо ті мужики, що вже судять нашу політику, фонетики в школах не вчили ся; а ті, що учили ся недавно заведеної в школах правописи, ще не можуть судити нашої політики, бо то діти. Впрочем фонетичного молитвенника на Буковині нема, ми мусимо що йно видрукувати. — Ред). Остань-

мо ся — каже Волян — при правописи, якої ми вчили ся ще дітьми (як би так Німці зробили! — Ред) і бережім мови, якою говорили наші батьки і діди.

Я говорив з серця і мені жаль, що в таку пізну годину мусів ще докучати панами нещасною братньою незгодою. (*Браво від Волохів*).

— Отак закінчив Волян свою промову, котра его зробить бессмертним на Русі, бо нечувано глупа. Се вже впрочім загально знана і у Відні і на Буковині річ, що Волян яко посол лиш тоді видає ся найрозумнішим, коли мовиться. Він то сам знає і тому звичайно не обзыває ся.

Не знати, чи з зависти, що Волян виявив усю свою фільольгічну мудрість і свій австрійський патріотизм, чи може Волян ще не все сказав, встав Тиміньский і „врізав“ таку саму промову.

— Ъ —

Фінансовий надкомісар і ъ, ы, ъ.

(Промова посла Тиміньского).

Жаль мені, що в тій торжественній хвилі, коли маемо покінчити нашу діяльність, спонукує мене провокація п. посла кіцманецького посольства ему належну відповідь. Відомо вам, панове, як ми часто мусіли в минувших роках перенести дебати про фонетику! Тепер настав уже був спокій і ми думали, що нас не будуть уже більше непокоїти нею. Але тих обвинень, які сей пан кинув на нас, щоби нас, консервативних Русинів, виставити на наругу перед правителством і перед цілим світом (!), не можу приняти спокійно. Сей пан, що нас обжаловував о зраді державні і не встидав ся закинути нам, що ми брали рублі, не замовк лоти, доки я не здемаскував їх публично і доказав ему, що він тайком спроваджував рублі до краю. Се приборкало его тоді і дрожачи, так як при начкарстві рублів, признав ся був до того. — Коли ся тайна вийшла на верх, мали ми спокій і сей пан не непокоїв нас більше, як приміром тамтого року. Тепер знов почули ми на жаль на однім з послідних засідань фінансової комісії закид з сеї сторони, що В. L. Blätter не заслугують запомоги з тої причини, що завели етимологічну, а не фонетичну правопис в руській мові; що „етимологія“ шкідлива для краю і держави, бо ширить московофільські тенденції.

Чи чували ви, панове, коли-небудь таку нісенгтнію? Москвофільські тенденції можна прецінь так само ширити фонетичною правописю, ба навіть німецькою; правопис не має прецінь з політикою жадного діла! Щоби свій висказ підперти, покликав ся посол на часопис „Буковинські Відомості“ і каже, що ся газета, писана етимологією, ширить московофільські тенденції між руским народом через те, що проповідає національну і язикову єдність руского народу з російським т. е. населення від Карпат аж до Урала. Я читав всі числа сеї часописи, які тілько вийшли — але такого змісту, про який згадував посол кіцманського округа там не було нігде. Я підніс се зараз на тім засіданню фінансової комісії і заявив, що се неправдивий закид, що се денунціяція. Часопис виходить від трохи літ; я приїс сюди всі числа єї, котрі прочитав від А до З але наведеної статі тут нема. Я готов віддати всі числа прокураторові державному, ба всім прокураторам цілії Австрії, нехай кажуть їх перевести заприсаженому, лішому передовідчикові, як посол Штуцьк, а коли знайдуть там се, що він говорить, то я рад би, щоби всіх членів редакції, від редактора зачавши а на колпартері скінчивши, посадили в тюрму.

Але я певний того, що висказ посол. Пігуляка є неправдивий та що ему розходить ся в тій справі тілько о те, щоби на консервативну руську партію кинути підозріне і зробити на неї донос. Правда що в ч. 38, 39, 40 „Буковинських Відомостей“ в році 1896 поміщена статі про історичний розвій культури руского народу що появилася під назвою: „Віллзло шило з мішка“ (*). Однак сюю статю не писала редакція, єї прислав один муж науки, що дав у ній пере-

гляд культурно-історичний про Русинів в цілії Австрії, як они від р. 1848 розвивали ся під панівником Стадіоном, котрого згадав пан посол.

В тій статі говорить ся про тодішні ріжні партії та про їх основи. Там наводить ся доказно, за якими тенденціями ішла одна або друга партія, та що сказав один або другий політик про політичну будущість або про розвій язика Русинів. (Крутарство Тиміньского — Ред.). Отже-ж мої панове! Коли якусь справу обговорює ся з культурного історичного боку і иодає ся ріжні вискази учених, то не можна сказати, що наведений висказ є вже евангелією тій партії, котрої часопис помістила той висказ. Впрочім ціла статя має наукове значене а писана в австрійськім, патріотичнім дусі і не тодіть ся вириває одно речене з цілої статі і цілу партію обжаловувати на такій підставі. Приходить там наведений уступ одного ученоого, що Русини становлять з Росинами один народ, але дути сей уступ з консервативною партією. Русині і казати, що они уважають себе одним з російським народом, може хиба тілько злобний чоловік, що не вміє розсудити річи, або не хоче. В тій статі, що писана навіть дуже патріотично, є навіть бесіда про те, що Русини-Українці взяли собі до голови, що сотворять українську державу а до того має їм допомочи (!) фонетика; отже сюю гадку висьміває та статя. Але питане правописне є науковим питанем. З того не треба робити політики; найдінше було би, щоби кождий ділав там, де він належить. Панове з фонетичною правописою най ідути до Галичини, куди також належить проф. Стоцький, а нам нехай дадуть тут працювати, бо ми належимо сюди. (Олески.) Ті панове, коли винимають одні місце зі статі, виглядають мені так, мов той різьбар, що статую, котра є ділом штуки, показує закриту, а віделану тілько те місце, що власне повинно бути заслонене. Коли після того схочемо видати суд про ціле діло штуки, то безперечно скажемо, що оно не естетичне. (Веселість.) Не треба витягти одної частини для оцінки цілості, але діло мусить бути оцінене після своєї цілості; так само не треба судити про сюю статю після одного вихопленого реченя, але після цілого змісту єї.

Охотно обговорював би я сюю справу далі спокійніше, але при найліпшій волі се неможливе, бо ті панове зможуть своїми виводами витягнути навіть найспокійнішого чоловіка зі шкарадунки. Але той ментор уже ооточортів нам, безнастінно дошкулює нам своїми науками і гадає, що поїв усі розуми та що ми мусимо бити перед ним поклони. Також і ми, мої панове, училися дещо, ми студіювали гуманістичні науки а не ходили до реальної школи! Ми не накидаємо ся нікому, але нехай і він дастя собі з тим спокій, а як уже хоче ѹценебудь учити, нехай вправляє ся на своїх учениках. Але він хоче за всяку ціну стати політичним ментором і вчити нас австрійського патріотизму — ну, міг би я погратулювати краєви, коли-б ми могли ся чого небудь навчити від того професора! У нас є ліпший патріотизм як у него, що тілько дібає за тим, щоби нас очорнити і обезславити. Не можу лішнє закінчити як латинською привідкою: „medice, cura te ipsum“ та „arage!“ (Значить: Лікарю, вилічи сам себе! і Забирай ся!)

— ъ —

Відповідь посла Пігуляка.

Я ще раз просив о слово, але не на те, щоби заходити в полеміку з попередніми бесідниками. Признаю ся отверто, що моя гуманістична освіта справді не така велика, щоб я міг її виявити в такий бліскучий спосіб, як ми то на жаль мали нагоду бачити у обох попередніх бесідників. Лише мушу виявити свое незвичайне зачудоване, з якої властиво причини оба ті панове так обурили ся. Я кличу вис. сойм на съїздка, чи в мотивовану свого додаткового внесеня згадав я хоч словечком о тім, з чого мені ті панове роблять закид. Де в тих кількох стрічках, наведених мною з часописи тих панів, лежить щось такого, за що би мене можна обкідати такими „гуманістичними“ словами, як клевета, інсануція, калюмії, облуда і т. п.? А коли-б було що в тім уступі, то ті панове звернули ся з відповідю на невластиву адресу. Я-ж того

*) О сїй статі писали ми ширше в чисел 230 „Буковини“ 1896 року. Ред.

не писав, що вичитав з їх часописі! Ті панове повинні були в свій час звернути ся до свого секретаря і редактора часописи, що видрукував сей уступ і цілу статю. Статя тигла ся через три числа, через три неділі, н. др. Волян міг зараз появі першого уступу, коли ему не сподобав ся, навіть з Відня застановити дальший друк статі і свого секретаря потягнути до відповіди, а він того не зробив. Він мав також народу віднерти подібну заяву о. Евсевія Андрійчука під час торішніх загальних зборів Народної Ради, коли той на явнім засіданні заявив, що то сором і ганьба, коли Руси не признає ся явно і отверто до російщини. В тім нема нічого грізного для держави так само, як в тім, коли Німець признає ся до німецчини, хоч за границями є німецька національна держава. Однак того всіго др. Волян не зробив, секретаря свого до відповіді не потягнув і ту також не заявив, що зі змістом наведеною мною уступу не годить ся. Чого-ж так розсердив ся на мене — чи я те все писав або зробив чи може з пальця висссав?

П. послови Тиміньскому подобало ся також зробити мені закид, що я щось навів, чого зовсім нема в згаданій статі, що я отже сказав неправду. Я не розумію, як той п. посол посьмів щось подібного сказати. Може він уже так зреє ся з наведеними в тій статі поглядами, що ему такі уступи вже й в очі не впадають. На доказ того, що я говорив правду, перечитаю сей уступ в оригіналі.

Число 39. „Бук. Відомостей“ з 1896 року на стороні другій: „Стара партія числячись с фактом, що ми Русини один народ с прочою Руси старалась образувати наш руський під чужими віяннями обезображенний язык так, щоби зближити его до владіючого в Росії літературного язика і щоби в той спосіб возстановити культурне единство австрійської часті Руси з закордонною Руси.“

А що мені той пан посол закинув і перекручене змісту цілі статі, то мені не лишає ся нічо інше, як прочитати кілька уступів, в котрих тенденція статі найліпше виявляє ся. (Посол Пігуляк перетолкув ту дословно на німецькі сі уступи з чисел 38 і 39. „Буковинських Відомостей“ з мин. року):

„Коли отже в 1848. році одна частина учених галицьких Русинів заявила, що ми австрійські малороси єсьмо частиною одного великого руського народу, сказав тоді гр. Стадіон, що в такім случаї правительству мілійші Поляки, як Русини, котрі уважають себе таким самим народом як Москалі.“

„Слаба і нерозвита наша Русь стояла отже перед двома злами. Одно зло було виречись своєї принадлежності до одного руського народу, друге зло було по п'ятсотлітній польській неволі, коли засвітала зоря свободи, іти назад в давнє ярмо. В тім положенні вибрала наша Русь менше зло і сказала: ми Русини народ руський но не такий як великороси, ми малоруське племя від великоруського цілком віддільне, но таке саме, як малороси живуці в Росії...“

„Но сьвітлійші і учені наші рускі люди смотріли на то діло цілком іначе. Сьмілійші із них говорили відкрито, що наша рідна руська земля сягає від Вислоки до Урала а всі ми маловелико- і білороси один і той сам народ.“

Упереджене то давніого централістичного правительства до австрійських Русинів признаючи себе частиною одного руського народу существоє і сьогодні, і существувати буде так долго поки конституційні свободи не лиши в теорії, но і в практиці переведені не будуть т. е. до пори, коли всі граждане будуть уважатись гражданами однакової вартості, котра то пора с природним розвитком нашої держави наступити мусить і того її наступлення не здергіть ніяка сила. Но неоправдане упереджене то в звязі с внутренною сепаратистичною пропагандою в самій Росії і в звязі с „рутенством“ 1848-го року визвало у нас так зов. „українофільську“ (ошибочно „народовецьку“) партію, котра голосять, що ми малороси єсьмо другим (властивим) руским народом, від великоросів язиково і етнографічно вітмінним...

„Поза обще-державним австрійським ідеалом лиць осторожно скривались народно-русі ідеали. Стара партія числячись с фактом, що ми Руси-

ни один народ с прочою Руси старалась образувати наш руський під чужими віяннями обезображенний язык так, щоби сближити его до владіючого в Росії літературного язика і щоби в той спосіб возстановити культурне единство австрійської часті Руси з закордонною Руси...“

„То були наші партії, котрі образувались на підставах етнографічно літературних і в 60-их роках виступили ясно з своїми окликами, а іменно стара партія з окликом „один народ, один язык“, а молоді партії з окликом „самостійна Русь-Україна.“ —

Оттак я навів найважливіші уступи з сеї статі. Але що ті панове часто не консеквентно поступають з назвою своєї партії, раз протестують проти назви московофілів і називають себе косерватистами, другий раз в потребі поступають проти, то — щоби ніхто о тім не сумнівався — наводжу із статі ще один малий уступ, в котрім сказано: „ту етимологічну правопись боронить стара консервативна партія.“

Ті уступи, виняті з офіційного органу буковинських московофілів або консервативних Русинів, съвідчать як найліпше о тенденції дотичної статі та о намірах сих панів що-до мови і народу.

Віпрочім я тим панам не роблю з того закиду; таке їх пересвідчене і то треба пошанувати. Я зовсім не нарушую їх австрійского патріотизму; можна бути Москalem і притім негіршим Австрійцем як другі. Адже маемо дві російські громади на Буковині і ті під тим взглядом ані раз не провинилися. І не є то само про себе нічим нечесним, заявити себе Москalem, так як ніхто не робить з того закиду бувшому о. Пуркановичеві, що він нині називається Пурканом, або бувшому о. Калиновському, що він нині називається Калінеску. Они й не виному, обставини спонукали їх до того. Але-ж они вже нині і не кажуть, що они Русини, і признаються явно до Волохів.

Звідки ж бере ся такий гнів у т. зв. Старорусинів, коли їх назвати так, як они самі себе називають у своїх часописях, а то Москалями? Пходить сей гнів з того, що ті панове вже здавна привикли вести іншу політику в горі, а іншу внизу. Опираючись на тім, що особливо Німці не розуміють їх мови і письма, подають они руському народови такі статі, як та, що я відчитав з неї деякі уступи, а в горі сподіваються „Швабови“ замілити очі. І незле они собі так рахують, бо справді ані одна німецька газета не запотувала сих статей і не подала їх до ширшої відомості; тому они й нині уходять за „добрих Русинів.“

Місце, котре др. Волян навів з „Буковин“ проти нас, і на підставі тій нам Русинам закинув фарисейство, облюд і безпрограмовість, доказує як раз щось противне сему: др. Волян зовсім его не зрозумів. Там сказано: „Будуче в руці Бога, а вимотя сучасності кажуть нам числитись з собою без огляду на будуче. Ми думаемо, що навіть коли-б ми мали справді стати ся колись Москалями, то можливе се лише дорогою природою... а коли нам вже так випаде з обставин, то може колись, згодом і зближимо ся до Москалів.“

Звісна річ, що сумні політичні відносини у Русинів викликали сильну дезерцію їх до Мадядірів, Поляків, Москалів і Волохів — і се не є неможливе, що будучність може — але ту треба сказати: природною дорогою — зовсім знищити Русинів як націю. Отже може бути, що колись з нас Русинів пороблять Москалів. Коли-ж ми свій народ таки упоминаємо, щоби числив ся з вимогами сучасності і оставав ся тим, чим є, щоби числив тільки на себе і не зважав на то, що колись будучність може знищити нашу роботу, — то в тім знає далеко вінші і благородніший принцип, як з причин, висіше наведених, без борби піддати ся і перед часом кинути ся Московщиною в руки.

На закид п. посла Тиміньскому про денунціацію мушу ему сказати, що він мимо своїх „гуманістичних студій“ мабуть таки не знає, що значить, слово денунціація. Я думаю, що се слово означає тайний злобний донос про справу, непризначену для ширшої публіки. А сего-ж тут зовсім не було, бо згадану статю може читати цілий сьвіт. Ту газету може кождий мати і читати, що в ній написано; буває

нераз, що її у парламентах задля статі або нотагок сей або той посол вносить інтерпеляцію або говорить про них. Впрочім я, як уже казав, не робив з сеї статі нікому закиду і на нікого задля них не нарікав.

Більше не маю що сказати.

— Ся промова п. Пігуляка зробила велике вражене в соймі і заткала рот Волянові і Тиміньскому. Волохи і Німці слухали єї так пильно, як рідко яку бесіду. Вправді додаткове внесене п. Пігуляка перепало, але за те з наради, яку викликав своїм внесенем, вийшло ясно, що в нас на Буковині ще всі такі вдоволені та спокійні не є, ще важні ріжниці партійні и улагодилися так, як то декому хотілось би представити у Відни.

— ъ —

Закінчене.

Закінчилася та буковинська суперечка великим соромом для краєвого капітана Лупулі. Читателі самі бачати, як собі Волян і Тиміньский шукали напасти, а як їм чимно відповів Пігуляк. Не було се до ладу п. Лупулові і він, аби зменшити вражене промови п. Пігуляка а виставити в іншім сьвіті промови своїх приятелів, Воляна і Тиміньского, ось що сказав:

„Мої панове! Ся нарада так розтягла ся, що я мушу єї сивити. Не перешкоджав я доси вишаним промовам, бо думаю, що як хто вибалає ся, то ему на серії лекіє стає і відтак він робить ся згідливішим. Але під час наради посиали ся такі слова, що я їх мусів би зганити як неприличні, але я — аби того не робити — пустив їх мимо у... Для того я мушу просити п. бесідників, щоби держалися предмету наради і не говорили о тім, що до річи не належить.“

На то став п. Пігуляк і каже: „Прошу мені сказати, яким словом я нарушив приличність, коли я певно не ужив ані одного непарламентарного слова?“

На то Лупул відповів: Я не казав, що один з панів нарушив приличність, лише зганив деякі інсінуації п. бесідника против другої партії. Ту не є о слова, лише о змисл, який слова дають.

П. Пігуляк: Інтерпелою ще раз пана председат...“

П. Лупул перебиває п. Пігулякові і каже: Не можу допустити до ніякої дебати над тим — п. Пігуляк може собі інтерпелювати при кінці засідання.

Ухвалили ще 300 зр. На Бук. L. Bl., до слова ніхто не зголосив ся, і засідане скінчило ся. Але за той час до Лупула прийшли деякі посли, котрі обурілись поступованем его, і розповіли ему, що він без найменшої причини накинув ся на посла Пігуляка, бо той не сказав ані одного нечесного слова. Так ще на конець сойму Лупул дав собі порядного полішчика тим, що мусів прилюдно відклікати свої напасти на п. Пігуляка і перепросити его.

А Волянові і Тиміньскому по тім всім поробили ся носи такі довгі, як огорки.

— ъъъ —

НОВИНКИ.

Чернівці, дні 18-го марта 1897.

Як що року, так і сего року, в роковини смерті Т. Шевченка вийшло число Зорі, посвячене в більшій часті памяті Шевченка. Читамо в нім такі уступи: Про похорони Т. Шевченка пише О. Я. Кониський, найліпший тепер біограф Шевченка. Він також подає в перекладі з російського оповідання Шевченка „Беззасний.“ Кромі того маемо в тій числі цікавий історичний документ, витягнений з „Собрання матеріалів о направлении различныхъ отраслей русской словесности,“ виданого головним начальником „по дѣламъ печати“ р. 1865 лише в 75 примірниках; там сей начальник говорить і про Шевченка. Дрібні факти з життя Шевченка і вид его могили доповнюють сей „Шевченківський ну-

мер.“ По при то е ще в тім нумері „види Київа“ (образки), продовжене драми Гріченка Ясні Зорі, поезия Щурата про декадента, починає ся его розправка про поезию зівялого листя в виду сучасних завдач штуки, оповістки і критичні замітки, хроніка і бібліографія. Число богате і ріжнородне. Передплата на Зорю виносить річно лише 6 зр. (60 аркушів друку на рік).

Податки можна тепер, після зарядження міністерства фінансів, платити в кождім уряді поштовим через касу ощадності. Дуже догідно платити — коби лиш було що...

Велике спропонування зробив у Відні директор віденського головного магазину тютюну цісарський радник 64-літній старець Рудольф Фошум. Від 26 літ занимав він становиско директора при тамошнім магазині і всі уважали его вірним, чесним і бездоганним урядником. До того кажуть ще, що его жите приватне не дало нікому причини до якогось підозріння або доказів. Був дуже дбалим головою родини і дуже займав ся вихованем дітей. Его пенсія річна виносила 3500 зр. а титул „цісарський радник“ був нагородою за довголітну бездоганну службу. Тимчасом сей несовісний урядник ошукував скарб від кільканадцятих літ в той спосіб, що готові цигара продавав гуртівникам дешевше, казав собі звертати порожні скрині і уставляв їх назад в магазинах, вказуючи як повні. Спропонувана сума досягає 140.000 зр. Тими днями переглядала контрольна комісія магазини, а Фошум, видічно що его вина мусить викрити ся, віддалив ся під якимсь позором і пішов до прокураторії сам зголосити ся. Его зараз замкнули у вязниці.

Побій. Юрко Дечорський з Монастириск напав на Івана Пакоша з Камінної і провалив ему колом голову. Готов чоловік померти.

Телеграми „Буковини“.

З дня 18-го березня 1897 року.

Канеа. Адмірали видали проглямацию, коюю оголосили автономію Крети під доглядом султана.

Рим. Постанови інтернаціональної санітарної комісії підпишуть дні 19-го березня.

Рим. „Агенція Стефані“ доносить з Ліон-дому, що блоакади кретенських пристаний не оголосили ще адмірали. Між тим відплила вже трецка ескадра. Два малі грецькі кораблі воєнні находять ся ще на кретенських водах, але їх они приготовлюють ся до від'їзду і відливати напевно.

Стара пісня.

(Про Народний Дім).

Буковино, съвітку ти наш,
Гей, як у тебе тут мило!
Який би ми свій мали Дім
За гроши, що ся прошило!

Коломийка.

Ой, як стали Буковинці!
Грошики складати,
Таку суму наскладали,
Що аж не видати!...

„РУСКА БЕСІДА“

в Чернівцях

має на складі отсії свої видання:

„ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА“

для молодіжі, міщан і селян з року 1886, 1887, 1888, 1890, 1891, 1892 і 1894 по 1 зр. за рочник, а всі 7 разом 6 зр.

„ЧУМА ГОРІЛЧАНА,“

сумна історія, для перестороги і науки. 80 сторін за 20 кр.

„СЛОВА ПРАВДИ І НАУКИ“

з поезій Тараса Шевченка. Ціна 10 кр.

„25 ПОВІСТОК

для чесніх діточок.“

32 сторін. Ціна 10 кр.

„ІРОСКУРСА“

Даруночок для руских діточок. Ю. Фед'ковича 10 кр.

На поштову пересилку треба додати по 5 кр. за річник „Бібліотеки“, а по 2 кр. за кожду поодиноку книжочку.

Замовлення приймає й редакція „Буковини.“

Памятайте на Народний Дім
в Чернівцях!

Для панів учителів!

INSPECTIONSBERICHT

е на складі в друкарні

„Рускої Ради.“

Просимо о замовлення.

„Дністер“

товариство взаємних обезпечень
у Львові в домі „Прогресіти“ Ринок 10.

перше і одноке руске товариство асекураційне, припоручене Вс. Духовенству і всім вірним через Впреосьв. Митр. і Преосьв. Еп. Ординарияти всіх трьох галицьких Епархій, обезпечає будинки, скот, господарські знарядя, збіже в зерні і соломі, сіно в стогах і будинках против шкідогневих за можливо найнижшою оплатою.

Шкода ліквідують ся і виплачує ся сейчас по пожарі, а договори заключені з першими Товариствами контрасекураційними подають „Дністрови“ можність обезпечувати і виплачувати і найвищі суми.

Поліси „Дністра“ приймає банк краєвий у Львові при позичках іпотечних.

На жите можна обезпечати ся через „Дністер“ після всіх можливих комбінацій в товаристві взаємних обезпечень в Кракові, котре дає як найкористіші услуги і видає поліси і квіти в рускім язіці.

Товариство взаємного кредиту „Дністер“, створене зареєстроване з обмеженою порукою, приймає від своїх членів і третих лиць вкладки до опроцентування по 5 процент. Гваранція цілковита. Уділ по 50 корон. Позички уділяють ся тільки властителям реальнostі, вільних від тягарів, за порукою двох членів. З позичок відтягає ся десята частина на уділ.

Зголошення о уділене агенції в місцевостях, де „Дністер“ не є заступлений, приймають ся.

● Прекрасна повість Ольги Кобилянської „Царівна“ вийшла накладом „Буковини“ окремою книжкою, котра має 424 сторін, вісімки, і коштує лише 1 зр. 20 кр., з пересилкою нерекомендованою 1 зр. 30 кр., з рекомендованою 1 зр. 40 кр. Передмову до повісті написав Осип Маковей. „Царівна“ так своїм змістом, артистичним обробленем, як і багатодію тенденцією визначає ми повістями.

Купити можна в редакції „Буковини“. Тут також можна дістати оповідане О. Я. Кониською „В день святої волі“ за 10 кр., з пересилкою 12 кр. і оповідане Т. Галіна „Перша Зоря“ за 30 кр., з пересилкою 35 кр. Купуйте!

Рух поїздів зелізничних

важкий з днем 1-го травня 1896 після середно-європейського годинника.

Приходять	Поїзди			Відходять	Поїзди		
	поспішні	особові	мішані		поспішні	особові	мішані
до Чернівців				з Чернівців			
3 Відня, Кракова, Львова, Станіславова, Коломиї і Снятини	1128	657	1028	550			
3 Букарешту, Яс, Сучави, Глубоки	329	912	1000	523			
3 Новоселиці, Садагури				1113	950		
				До Снятини, Коломиї, Станіславова, Львова, Кракова і Відня	347	941	1029
				До Глубоки, Сучави, Яс, Букарешту	1203	717	1048
				До Садагури, Новоселиці			538
							616
							430
							612

Підчеркнені числа означають пору нічну від 6 год. вечером до 5 год. 59 мін. рано. — Середно-європейський час ріжнить ся від львівського о 36 мінут, а від черновецького о 44 мінут; коли на зелізниці є 12 год., то на львівському годиннику в 12 год. 36 мін., а на черновецькім 12 год. 44 мінут.